

Forfatter: Winther, Christian

Titel: Poetiske Skrifter

Citation: Winther, Christian: "Poetiske Skrifter", i Winther, Christian: *Poetiske Skrifter*, udg. af Oluf Friis , 1927-29, s. 353. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-winterchr03val-shoot-idm140679261995872.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Poetiske Skrifter

BEMÆRKNINGER.

Tekstgrundlaget for nærværende Bind er *Førsteudgaverne*, som angivet i Indholdsfortegnelsen.

Hvor Digtenes Tilblivelsestid kendes, er denne i en Parentes angivet ved de enkelte Digte.

Liste over Tekstrettelser findes paa Bogens sidste Side.

FORTÆLLINGER PAA VERS.

3 *Sauvegarden* (1829).

Sauvegarde Sikkerhedsvagt. *Kartove* Kanon. Se nærmere *Andet Bind*, Side 26 (345).

6 *Kongens Skygge* (1829).

7 *Han stod paa Klinten*, fra Fængslet paa Sønderborg Slot var Christian II i 1549 blevet flyttet til Kallundborg Slot, hvor han nød fyrstelig Opvarning og havde Lov til, under Ledsagelse, at færdes ude omkring. I den første Tid gik han en Del paa Jagt. *tre Kroners Smykke* Danmarks, Norges og Sveriges.

8 *en Due* Dyveke. Allerede i den ældste Fremstilling af Christian II.s Historie, Svanings »Christiernus II, Daniae rex« (1658), er Dyvekes Navn blevet sat i Forbindelse med *Due*. Han gengiver det paa Latin med *Columbula* (Latinsk *Columba*, *Due*).

9 *Et Fængsel blev hans Huus*, i sytten Aar, fra 1532 til 1549, sad Chr. II som Fange paa Sønderborg Slot. Igennem Carl Blochs Maleri »Christian II i Sønderborg Slot« (1871), der er spredt i utallige Gengivelser Landet over, er Chr. II's Fængselsaar paa Sønderborg velkendt for enhver Dansk. I Historieskrivningen er det Svanings og Huitfeldts Skildringer, der har dannet 354 Grundlaget for Opfattelsen af Fængslet, indtil Historieforskningen i det 19. Aarh. begyndte at fremdrage nye Kilder og derved supplerede og rettede den ældre Fremstilling. [Se nu A. D. Jørgensen: »Kong Christian II paa Sønderborg Slot« i »Danske Magasin«, 5. R. I B.]. Winthers Digt synes at have som historisk Kilde H. Behrmanns »Christian den Andens Fængselsog Befrielses-Historie« (1812). Her meddeles for første Gang den lokale Sagntradition om Kongens Vandring omkring Marmorbordet. Men ogsaa Billedet af Chr. II som en »Skygge« af sig selv gaar tilbage til Behrmann, der allerede i Indledningen (Side XII) skriver: »I Christjern kan man naturligviis ikke vente den Mand, han var som Konge. Fra sin spædeste Alder forfulgt af en haard Skjebne, 11 Aar indmuret i et snævert Taarn, henimod 70 Aar gammel, havde han naturligviis tabt sine Manddoms Kræfter. Vi see her i ham den nedtrykte, svage Olding.« Kongens stærke Personlighed fremhæves, hvor Behrmann taler om hans »ved 40 Aars Lidelser og Alderdommens Skrøbeligheder nedtrykte og hærdede Aand«. Hele Opfattelsen af Chr. II som en tragisk Skikkelse, en ny Tids Mand - Borgerens og Bondens Forsvarer imod Adel og Præsteskab - er Winthers Samtids Opfattelse og kommer ogsaa frem hos Behrmann: »hans Aand var langt forud for hans Tidsalder; de fleste vilde eller kunde ei fatte hans store Planer. Hans heftige Anstrengelser fandt endnu heftigere Modstand, han faldt (Side X)«. *med Rænker* under frit Lejde var Chr. II kommet til Forhandlingerne i København, hvorfra han som Fange førtes til Sønderborg.

en Frændes Haand Kong Frederik I, der var Chr. II's Farbroder.

Ei saae han Nattens Øie skinne, Behrmann skriver: »Fra et eneste Vindue til Slotsgaarden, forvaret med stærke Jernstænger, blev Kammeret, ikke oplyst, men dets fæle Mørke kun lidt formindsket.« *hans Fængselsbord*, Behrmann skriver: »Bevægelse gjorde han sig ved at gaae omkring et Marmorbord, 355 der stod midt i Fængslet. Han pleiede da at sætte sin ene Finger paa Bordet, og den Rende han derved gjorde i samme, tilkjendegav, hvor mange, maaskee Millioner Gange, han havde gjort denne ulyksalige Vandring.«

10 *Alfens Brud* (Høsten 1834).

15 *Tuber*, dansk Flertalsform af Latinsk *tuba*, egentlig Rør, Krigstrompet, nu i videre Betydning: Blæseinstrument af Messing. *det lød ... igjen fra*, Lyden blev kastet tilbage fra.

17 *Undine* Vandnymfe, her: Alferne, der bor i Vandet.

19 *Libelle* Guldsmed, Døgnflue.

20 *kunstigt* kunstfærdigt.

21 *Gemal* Gemalinde. Se nærmere *Andet Bind*, Side 128 (365).

27 De to Cousiner (1834).

29 *Tinden Tindingen*.

30 *Schilling* Gustav Schilling (1766-1839), en meget læst og stærkt produktiv tysk Romanforfatter.

34 *Medea*, da Medea blev svigtet af Jason, der vilde gifte sig med Kong Kreons Datter, dræbte hun som Hævn sine og Jasons to Sønner. Af Euripides og ofte senere i Skulpturen er hun fremstillet som den stolte, tragiskgrusomme Kvinde, der ofrer alt, endogsaa sine Børn, som Hævn for sin forsmaaede Kærlighed.

35 *Malkekrands* en udstoppet Ring til at lægge paa Hovedet som Underlag for Mælkebøtten. Se *Andet Bind*, Side 30 (346).

37 Ringens Indskrivt (Februar 1835).

I Begyndelsen af Digtets fjerde Afsnit hentyder Winther til sin historiske Kilde (»I gamle Slægtebog det staaer«), som han i Anmærkningerne til »Nogle Digte« meddeler er den saakaldte Holger Parsbergs Slægtebog, 1671 (se om denne William Christensen: »Nogle Bemærkninger om Slægtebøger« i »Personalhist. Tidsskr.«, 7. R. IV). Det af Winther benyttede Sted lyder: »Hr. Peder Axelsøns (Thotts) Datter, som hedde Fru *Kristine*, hun var tvende Gange gift; for hendes første 356 Giftermaal da var der megen Klammeri, thi hun var Hr. Holger Munk trolovet af hendes Slægt og Venner, men Kongen og Dronningen tog hende med Magt fra hendes Villie, og nøde hende til at have Een, hedde Jep Muus, hvilken var ikke af saa høi Stamme. Efter hende er kommen det Ordsprog, man siger: »Arte dig Kobbernagle, du ligger udi Guld lagt«. Thi hun gav ham en Guldring, laae en Kobbernagle udi fæst. Med denne Jep Muus fik hun to Børn; de døde strax, og det var hende kjært. Siden slog Hr. Holger Munk ham ihjel, og fik Fru Kirstine (Ny kgl. Saml. Fol. 772 Side 8-9)«. Dronning Margrethes Karakter og Godspolitik mod Adelen er skildret efter Huitfeldts Krønike, hvori det hedder: »Med Adelen haffuer hun faret noget hart, huilcket kom, for det Oprør skyld, som de haffde gjort imod hendis Herre Fader. Hun haffde ført it Ordsprock: Hun skulle skudde Ablen / stemme Becken / oc bryde Beggerit / som vaar tre fornemme Slecter her udi Riget paa den tid / de Abildgaarde, Limbecke oc Beggere / huilcke hun vilde fornede / som hun oc holt dennem. Ellers vaar hun en lofflig, skarpsindig, snild oc vijs Førstinde, udi hues som hører til Regi " mente oc Regering. Hendis Herre Fader sagde, at Naturen skulle faret vild med hende, hun skulde bleffuet en Karl, men bleff it Qvindfolk.«

37 *Hr. Wolmers kongelige Blod*, Dronning Margrethe var Datter af Valdemar Atterdag. Nor og *Dan* Norge og Danmark. Smlgn. Huitfeldts Krønike (I, 4).

38 *Granaten* Granatæblet. *Laad* fine, uldagtige Haar; Foraarsulden.

39 *Frøken Kirstin*, om Brugen af *Frøken* se Noterne til *Andet Binds* Side 128 og 129 (365). *moed* moden.

40 *Jep Muus*, Ridder og Rigsraad, Høvedsmand forskellige Steder, allerede under Valdemar Atterdag en betydende Mand.

41 *Ulv, Ørn, Galt, Bjørn*, smlgn. de spøgende Allusioner til danske Adelsslægter og deres Skjoldemærker i »Ridder Kalv«, *Første Bind*, Side 42 (363).
357

Mormand ... Rosenkrands, i »Lexicon over Adelige Familier« beskrives Vaabnet, som den gamle Adelsslægt Mormand førte: »et sort Morianshoved med Guld Baand om Hovedet i Sølv Feldt«. *Uldengjørn* eller blot *Gjørn*, fint Uldgarn. *Med Lempe Æg i Humlesæk*, Talemaaden hedder: Med Liste kan man faa et Æg i en Humlesæk, se E. Maus »Dansk Ordsprogsskat«, hvor den forklares paa følgende Maade: »Humlen pakkes nemlig meget fast i Sækken. Ordsproget lærer, at man maa handle med Varsomhed, for ikke at fordærve en god Sag.« Talemaaden kendes fra Sjælland, den anføres i Ingvor Ingvorsens Fortællinger om gammelt sjællandsk Bondeliv (»Danmarks Folkeminder«, Nr. 20, Side 188) i den Form, som Winther anvender: Med Lempe faar man Æg i en Humlesæk.

Tot naturligvis alluderende paa Navnet *Thott*. *Abild, Bæk, Bægret*, se Citatet ovenfor fra Huitfeld. *skudde ryste* (Æbletræet).

45 *Dunst* Damp, Taage. *Drift* Drivning, Udvikling, Modning.

47 *Brog* Benklæder.

50 *Reisetog* en Rejse (især en fornem Persons) med stort Rejsefølge.

51 *Damvei* Vej, der er anlagt paa en Dæmning, hvad der i ældre Sprog og Dialekter kaldes en *Dam*.

52 *De Munkers Stammeborg* Boller, omtrent en Mil fra Horsens, ved den sydlige Bred af Fjorden. Winthers Skildring er et frit romantisk Billede af en middelalderlig Borg, maaske med Tilknytning til

Historien. I »Danske Atlas« (IV, 151) beskrives Boller: »Borgegaarden bestod af 4 grundmurede Huse, to Etager, med Graver om, paa den østre Længde et ottekantet Taarn med Spir og Slag-Uhr.«

Den *hugne Sandsteens Ørneflygt*, i Heraldiken bruges Ørneflugt om et Par Ørnevinger, som man ofte finder dem som Hjelm Smykke. Chr. Molbech anfører i Anmeldelsen af »Nogle Digte« (»Maanedsskrift for Litteratur« 358 (1855), Side 481) *Ørneflygt* som en Svecisme (Svensk flykt).

54 *Fraisen Pibekraven*, kruset Halskrave.

55 *Holger Munk*, saaledes i Winthers historiske Kilde og i Tycho de Hofmans »Historiske Efterretninger om velfortiente Danske Adelsmænd« (I, Side XXII). Hans rette Navn var Mogens Munk, se nu »Danske Adelslægter« (VI, 251) og »Prospecter af danske Herregaarde« (II Hefte, 1844), hvor der gøres opmærksom paa Winthers Fejltagelse.

59 Annette.

60 *Agent* brugtes tidligere som Titel, der især tildeltes store Købmænd.

62 *Caprioler* Bukkespring, Krumspring. *Linon* et fint, løst vævet Stof.

68 *Pantheon*, i det gamle Rom et Tempel for alle Guderne. Senere bruges det om en Pragtbygning til berømte Mænds Minde, saaledes Pantheon i Rom og i Paris.

69 *mauvais plaisans* smagløse Vittighedsmagere.

74 *Encore un coup!* endnu en Slurk! *Missa est*, af den latinske Gudstjenestes Slutningsord: *ite missa est (concio)*, gaa, (Mødet) er hævet, sluttet. Ordet Messe er dannet heraf. *Et pax vobiscum, amen!* Og Fred være med Eder, Amen.

80 *Medisance* Bagtalelse. *Compagnie* Selskab.

82 *Repliker* Gensvar.

88 *Den sidste Aften*. I en Samtale med F. L. Liebenberg forsvarede Winther overfor denne Slutningen paa »Annette«: »Det er ikke andet end Filisteri at ville kræve Oplysning om *hvad* det er, der overskærer Parrets Lykke«. Til Liebenbergs Bemærkning, at Læseren med Grund søger, men ikke finder Forklaringen i det Sagn, der fortælles under Kanefarten, svarede Winther: »Det er sandt; der skulde slet ikke være fortalt Noget«. (Se Liebenbergs »Nogle Optegnelser om mit Levned« (1894)). N. Bøgh fortæller Historien noget afvigende (II, 357).

90 Sangerens Lykke.

Winthers historiske Kilde for Digtet er rimeligvis 359 Friedrich Diez's »Leben und Werke der Troubadours« (1829). Heri fortælles udførligt om Rambaut von Vaqueiras (1180-1207), og store Stykker af hans Digte og »Breve« citeres i tysk Oversættelse. Rambaut fødtes paa Slottet Vaqueiras i Grevskabet Orange, blev Hofdigter hos Prins Wilhelm IV af Orange og drog siden til Italien, hvor han efter lang Omflakken kom til Montferrat og blev her optaget som Digter ved Markgrev Bonifacius den II's Hof. Winther benytter kun enkelte Momenter af Rambauts Historie. Det er saaledes historisk, at Rambaut modtog Ridderslaget af Markgreven, og at han forelskede sig i Markgrevens Søster og blev hendes Sanger. Markgrevens Søster, Beatrix, var gift med Enrico II af Carelto, og den fremmede Sangers dristige Hyldest af den fornemme Frue gav snart Anledning til Misundelse og Sladder ved Hoffet, saaledes at hun afskedigede ham, indtil Markgreven ved given Lejlighed, da hele Hoffet var samlet, bragte en Forsoning i Stand. Deres Kærlighed blev endnu stærkere og synes - efter Diez - ikke at have holdt sig indenfor de Skranker, som var sat mellem fornemme Fruer og deres Sangere. Hovedmomentet i Winthers Digt gaar tilbage til en Anek> dote, som Diez fortæller paa følgende Maade: »Det hændte nemlig en Gang, at Markgreven overraskede de elskende indslumrede sammen; opbragt som han var, havde han dog Aandsnærværelse nok til ikke at berøre dem; han tog kun sin Kappe og dækkede dem dermed, greb derpaa Digterens og ilede derfra. Da Rambaut vaagnede, bemærkede han øjeblikkeligt, hvad der var sket; han tog Kappen, begav sig straks til Markgreven og bad paa Knæ for ham om Tilgivelse. Markgreven tænkte paa den mangfoldige Glæde, som han skyldte sin Ven, og sagde ham paa en underfundig Maade, saa at ingen mærkede det, at han tilgav ham Forvekslingen af Klæderne, dog maatte det aldrig ske igen. De omkringstaaende opfattede det som sigtende til Kappen, og ingen anede Ordenes sande Betydning.«

360

90 *Montferrat* et tidligere selvstændigt Markgrevskab i det nordvestlige Hjørne af Italien. *Markgreven* Bonifacius II.

91 »o, *Marie*«, flere af Middelalderens Maria-Viser var skjulte Elskovsdigte.

Fyrstinde, bruges alm. som Betegnelse for en Fyrstes Gemalinde, men staar her, som det fremgaar af Digtets Slutning (modsat den historiske Virkelighed, se ovenfor), i den videre, mindre brugte Betydning: Kvinde med fyrstelig Rang.

92 *Zefirer* de milde, vaarlige Vestenvinde.

95 En Novelle.

95 »*Det var i Aaret attehundred og syv*«, den saakaldte »Kjøge-Vise«, af ukendt Forfatter, om Slaget ved Køge i 1807. Første Vers lyder:

Og det var i Aaret Atten Hundrede og Syv,
Og jeg vil være en Skjelm om jeg lyver,
Da kom Engelskmanden den forbandede Tyv,
Det gyser i min Krop saa det kryber,
Helst naar jeg tænker paa den store Hurlumhej,
Da Landeværnet løb op ad Kjøge Landevej.

Visen findes trykt mangfoldige Steder. Se f. Eks. »Nye og gamle Viser, af og for det danske Folk«, ved P. O. Boisen (1852).

Om Visens Popularitet i Fyrrerne vidner det, at Hostrup i »Genboerne« har benyttet den som Melodi til »Hvor første Gang jeg sammen med Hr. Løjtnanten kom«.

98 *Psyche* Sommerfugl. Se Digtet »Sommerfuglen«, *Første Bind*, Side 194 (378).

113 *Bolero* spansk Dans og Dansevise. Se *Første Bind*, Side 132 (373). *Bajadere* indisk Tempeldanserinde.

117 *Klimp* lille Klump, især af Jord (Jordklimp).

118 *Var det den Stad, jeg nys forlod?* Om Ideen til dette Hovedmoment i Digtets Handling oplyser et Brev (8/8, 1835) fra Winther til Alvilde Müffelmann (se Indledningen til *Første Bind*, Side XXIII), der paa den Tid opholdt sig paa Charlottendal ved Slagelse: »Det vil 361 sagtens undre Dem, min kjære Veninde, at modtage Brev fra mig, der, hvor De nu opholder Dem; men jeg har en lille Bøn til Dem, et Ærende at udrette, som bedst - eller rettere: alene *der* kan udføres. - »Man fortæller - ret som et moderne Folkesagn - at der i Aaret 1807 i en Skov paa Charlottendals Gods, eller i Nærheden deraf, levede nogle fattige Folk saa aldeles isolerede eller udelukkede fra Samkvem med andre Mennesker, at de først efter Byens Brand og Englændernes Bortfart erfarede den Ulykke, der havde rammet Landet.« Denne Anekdote har altid haft noget meget Tiltrækkende for mig, og jeg har begyndt et Digt, hvori denne Begivenhed just er Hovedmotivet. Nu er min tjenstlige Bøn og Begjæring til Dem, der - lidt efter lidt - dog har vundet *lidt* Interesse og Kjærlighed for mine aandelige Børn, at De paa en *fora sigtig* Maade vil skaffe Dem - og mig - Underretning om denne Sag. Noget Sandt inaa der sagtens ligge til Grund, og, skjøndt det jo til min Brug kunde være ligegyldigt, om sandt eller ikke, vilde det dog baade interessere mig at faa nøjere Underretning desangaaende og maaske forsyne mig med et eller andet nyt Træk.« (Citeret N. Bøgh, II, 241).

118 *Spiret med tre Kroner paa*, Fløjstangen paa Fruekirkes Spir, der brændte 1807, var forsynet med tre svære Kroner, den ene over den anden.

119 *En Travlhed, fæl uhyggelig*, i Sommeren 1807 var Winther i København og oplevede her i September Bombardementet. Sammen med sin Moder sad han i Ly i Kristiansborg Slots Kældre (N. Bøgh, I, 52).

120 *Freias Rok* Navn paa Stjernebilledet Orion.

122 Kong Saul og Sangeren.

Situationen: David spillende paa Harpe for Saul, og mange Enkeltheder (se nedenfor) er taget fra den bibelske Beretning, især første Samuels Bog, sekstende Kapitel, men Episoden er iøvrigt af Winther frit indsat som en Tildragelse i Krigen mod Filistæerne.

122 *Hvad glimter hist langs Bjerget Rand*, smlgn. 1. Samuelsbog 17,2-3: »Og Saul og Israels Mænd samledes 362 og leirede sig i Egens Dal, og de stillede sig op til Slag imod Philisterne. - Og Philisterne stode paa Bjerget paa hun Side, og Israeliterne stode paa Bjerget paa denne Side, og Dalen var imellem dem.«

123 *Askalon og Asdod* to af Filisternes fem Hovedstæder. *Damp Støvskey*, Sandsky.

124 *En ond Guds Aand*, smlgn. 1. Sam. 16,14-15: »Men Herrens Aand veg fra Saul, og en ond Aand fra Herren forfærdede ham. Da sagde Sauls Tjenere til ham: see Kjære, en ond Aand fra Gud forfærder dig.«

125 *smykt med Sundheds friske Kinder*, smlgn. 1. Sam. 16,17: »- og han var rødmusset med deilige Øjne og skjøn af Anseelse.«

Bjørnen tvinge .... ruske Løvens Bringe, smlgn. 1. Sam. 17,34-37: »Da sagde David til Saul: Din Tjener var sin Faders Hyrde hos Smaakvæget, og en Løve kom, og en Bjørn, og borttog et Lam af Hjorden. - Da gik jeg ud efter den og slog den og reddede det af dens Mund; og den reiste sig imod mig, men jeg holdt fast ved dens Skjæg og slog den og dræbte den. - Baade Løven og Bjørnen har din Tjener slaget.« *Og som et sygnet Hjerter huldt kan qvæge*, smlgn. 1. Sam. 16,26: »Og det skete, naar Aanden fra Gud var over Saul, da tog David Harpen og legede med sin Haand; og Saul blev vederkvæget, og det blev godt med ham, og den onde Aand veg fra ham.«

128 Fjeldvandring ved Badet.

Ihr naht euch wieder, schwankende Gestalten!, Citat fra Tilegnelsesdigtet i Goethes »Faust«. I P. Hansens Oversættelse lyder det:

»I Taageskikkelser fra svundne Tider,
paany mit Tungsindsblik I svæve nær.
Skal nu jeg holde Eder fast omsider?c

128 *Bad* Badested, Kursted.

136 *Murad* opr. tyrkisk Sultannavn. N. Bøgh nævner et Par Eksempler paa dets Brug som Hundnavn indenfor Winthers Bekendtskabskres (N. Bøgh, III, 74).

145 *Zitternaal*, i de senere Udgaver rettet til *Bævernaal* (egentlig *Bævremaal*), en Naal med lang elastisk (»bævrende« 363 eller »sittrende«) Stilk, besat med Stene, Glasperler o. L Den bares til Smykke i Haaret.

147 *i mit Savn* i Savnet af mig, naar jeg er borte.

148 I et romersk Osterie.

O bella Italia! quanto son dolci o. s. v. Oh, skønne Italien, hvor Erindringerne om dig er søde. Det er ikke lykkedes Udgiveren at identificere Citatet.

148 *strippe om* strejfe omkring.

149 *ennuyante* (Fransk), kedelig. *Osterie*, Italiensk *osteria* Kro. *En Green med visne Blade paa*, en Gren over Døren tjente som Skilt for Kroerne. Se Ludvig Bødtchers »Mødet med Bacchus«: »det [5: Æslet] spejded Vejen snildt - og holdt ved Osteriet, - hvor Grenen hang som Skilt.« *Det havomflydte Land* England. *Eraciule*, Italiensk *braciola* Kottelet. *Spelunke*, Italiensk *spelunca* Hule, dunkel Grotte. *Bariler*, Italiensk *barile* Vinfad af Træ.

150 *Collet*, Italiensk *coletto* lille Halskrave, Vest. *banderet* forbundet (Fransk *bander*).

152 *gutto cavat lapidem* (Latin), Draaben udhuler Stenen.

154 *Daanen* (halv afmægtig Tilstand af) Henrykkelse, *hyperenthousiasmeerte* overbegeistrede, overhenrykkede. *Beføjelse* Grund, Berettigelse. *Camerierer*, Italiensk *cameriere* Kammertjener, Tjener, Kelner. *Doganzerer*, Italiensk *doganiere* Toldembedsmand.

155 *Sonnino*, Skovene omkring Byen Sonnino var endnu i de første Aartier af det 19. Aarh. berygtede som et Tilholdssted for Røverbander eller *Banditer* (Italiensk *bandito* Røver).

Den franske Rejseskildrer Valery (Pseudonym for Antoine Claude Pasquin) beretter i sin Bog om sin Rejse i Italien i Aarene 1826-1828 (»Voyages historiques et littéraires en Italie«, 1832) følgende, der kan danne Tidsbaggrund for Winthers Digt: »Forholdsreglerne imod Banditerne var, paa Vejen til Rom, virkelig frygtelige i 1826. Denne Vej havde da Udseende af een lang Lejr, saa tæt efter hinanden var Posterne anbragt. Tilfangetagelsen af Gasparoni, den sidste af de romerske Røvere, har bidraget til Udryddelsen 364 eller rettere sagt til Ophævelsen af Røveriet (III, 429, se ogsaa III, 282).«

Madonna santissima helligste Madonna (Italiensk).

157 *Taverne*, Italiensk *taverna* Kro, Vertshus.

158 *Fore* Adfærd, ydre Fremtræden. *Tabarre*, Italiensk *tabarro* Soldaterkappe, stor Mandskappe.

159 *Den Ætling af Curius og Cincinnat*, Manius Curius Dentatus (d. 270 f. Kr.), romersk Hærfører og Konsul, af plebejisk Slægt. Lucius Quinctus Cincinnatus, romersk Sagnhelt, blev hentet fra Ploven og gjort til

Konsul og Diktator (458 f. Kr.). Begge nævnes de som Mønstre paa gammel romersk Mandighed og Dyd.

159 *Bærentzens Kunst anstalt*, det bekendte Stentrykkeri Em. Bærentzen og Co.'s lith. Inst., oprettet 1837 af Maleren og Litografen Emilius Bærentzen. *Rossi*, den italienske Operasanger Pietro Cicerchia R., han optraadte i et italiensk Selskab, der havde sine Forestillinger paa Vesterbroes Teater og Hofteatret, Vinteren 1841-1842 og følgende Aar (se Overskous »Den danske Skueplads«, V). Et Litografi af ham udsendtes 1842 af Bærentzen, og i »Nye Portefeuille« for 2, Juli, 1843, findes et Litografi af ham iblandt de »artistiske Bilag«.

Worm, Petri Claudius Ferdinand Emil W., kendt og i sin Tid meget omtalt paa Grund af Mordet paa Udgiveren af »Gammelt og Nyt« Jens Peter Tønder. Han blev henrettet 1838, kun 24 Aar gammel. Ved sin Ungdom, sit smukke, romantiske Udseende og sin »ædle« Positur, der fik Udtryk i hans Valgsprog »Verden, med mit Støv forsonet vær«, vandt han stor Deltagelse for sig. Hans Litografi udsendtes 1838 fra Bærentzens Trykkeri. Se A. Strunks »Portraitcatalog«, Side 727. *Thorvaldsens* og *Goethes* Navne er naturligvis medtaget for den komiske Kontrastvirknings Skyld. Af Thorvaldsen findes flere Litografier fra Bærentzen, derimod ingen af Goethe.

161 Bægeret

162 *Nymphæa* Nøkkerose (hvid Aakande).

164 *afslører*, (om Blikket, Øjet) gør klartseende (overfor). 365 Smlgn. i Ingemanns »Dronning Margrethe«: »Hans Blik er for Klerkernes Brøst afslørt«. *Foulard* Lommetørklæde, egentlig af en Slags østindisk Silketøj, Raasilke.

165 *credentse* drikke til. *Hebe*, i den græske Mytologi den Gudinde, der skænker Nektar for Guderne.

171 *Assemblee* større Selskab. Se nærmere om det som *Tidstræk* i Noten til *Andet Bind*, Side 61 (354).

178 *Værksted* Atelier. *Silener*, i den græske Mytologi Halvguder, ofte i Dionysos' (Vingudens) Følge. 180 *Eisack* Kildeflod til Adige, udspringer paa Brenner i Tyrol.

186 Alfernes Pleiesøn.

191 *Pilaster* Vægspille, Halvspille, som kun for en Del springer frem fra Væggen.

192 *fage* hurtigt, *godslig* venlig, hyggelig. Ordet er optaget fra Norsk. Smlgn. Oehlenschläger i »Axel og Valborg«: »Hvor her er godsligt her i denne Kirke! - Hvor muntert Solen skinner giennem Vindvet«.

205 En Lykkelig.

I sin Studiebog (se Indledningen til *Andet Bind*, Side XIX) har Winther (Side 19) efter nogle Notater fra T. A. Beckers »Prospecter af danske Herregaarde« nedskrevet følgende:

Drøm mellem 11-12 Septbr. - Jeg sang med min Fader og en Anden Psalmen: »Naar vi i største Nøden staae«.

En Sangfugl maa fødes med Sødt, ellers synger den ikke. - Kritiken maa derfor helst tage noget Sødt paa Enden af sin Pennepose og stikke det ind i Buret og made den.

Guldmageren, der har forsøgt og opofret Alt for at naae sit Maal, - han naaer det, men i sin høie Alder, da han ikke kan nyde sin Lykke; mens Kolpen knuses af den og Fortvivlelsen.

Linjerne om Guldmageren er overstreget, hvad der hos Winther plejer at betyde, at de er anvendt. De 366 indeholder Ideen til og Handlingsgangen i Digtet »En Lykkelig«.

Med en nogen anden Skrift, aabenbart som en senere Tilføjelse, har Winther ved Guldmager Notatet skrevet: »Decbr. 1849«. Digtet »En Lykkelig« er første Gang trykt i »Fædrelandet«s Føljeton for 19.-22. Decbr., 1849. Digtet er da aabenbart undfanget og udformet i Maanederne September-December. Nogen bestemt Bog som Kilde for Notatet i Studiebogen og derfra til Digtet har Udgiveren ikke fundet. Winther har i disse Aar læst Bøger om Middelalderens Overtro, og herfra maatte han let føres over i de okkulte Videnskaber. I Digtet indgaar Træk af Astrologi og Alkymi, der viser, at Winther har skaffet sig nogen almen Viden herom.

205 *Guldsolen stod i Løvens Tegn*, Astrologien bygger paa den Tanke, at Planeterne (og Stjernerne i det hele taget) er Mellemed mellem Guderne og de jordiske Begivenheder. Et Hovedmoment bliver derfor Læren om Planeternes *Huse* i.e.: de Dele af Dyrekredsen, som særligt tilhører de forskellige Planeter. *Solen* tilhører eller bor i *Løvens Tegn*, den er det paagældende Stjernebilledes Herre. Vil man udføre noget, der hører ind under en bestemt Planet, maa man afvente det Tidspunkt, da den er mægtig, behersker sin Himmelegn. Endvidere troede man, at de forskellige Metaller udvikledes paa Jorden under hver sin Planets

Herredømme. Guldets var underlagt Solen (smlgn. hos Winther *Guldsolen*).

Ved et Menneskes Fødsel mente man saaledes, at man ud fra Planeternes (og Stjernernes) Stilling i Fødselsøjeblikket kunde forudsige dets Livsskæbne, stille dets Horoskop.

En Konstellation som den, Winther tænker sig ved sin Helts Fødsel, kunde varsle om en Guldmagers Fremtid: Solen hersker i sit Hus (Løvens Tegn), og dens Kraft er understøttet af andre venligsindede Stjerner.

206 *en Ixionisk Ring*, efter den græske Mytologi blev Ixion til Straf for sit Begær efter Juno, Himmeldronningen, 367 nedkastet i Tartarus og lænket til et Hjul, der evigt drejer rundt. Han maa, som det udlægges i Moritz' »Götterlehre«, paa denne Maade bøde for »sine formastelige Ønsker, der bragte ham til at overstige Menneskehedens Grændser. Den stedsevarende *Uro* vedbliver, men den er *uden Meed*, ligesom de menneskelige Bestræbelsers møisommelige Hjul, der stedse kun dreier sig om sig selv (Winthers Oversættelse, Side 274).«

209 *Caschemire* Sjal af fint, blødt Stof, som tilvirkes i Tibet og Kashmir.

Libeller Guldsmede.

213 *Id* Stræben, Gerning. *Idræt* Arbejde, Gerning.

216 *Chrysaliden*, Græsk *Khrysos* Guld. Ordet, der bruges om Dagsommerfuglens guldfarvede Puppe, er af Winther benyttet som Betegnelse for en Slags Guldets Fe,

FORTÆLLINGER PAA PROSA.

221 Skriftestolen.

Girgenti By paa Sicilien.

Winther besøgte paa sin Italiensrejse ikke Sicilien. Bestemt at sige, hvorfra han har sit Kendskab til Ekkoet i Domkirken i Girgenti, lader sig ikke gøre, muligvis fra en Rejsebeskrivelse eller lignende. I P. Brydones »A tour through Sicily and Malta« omtales Fænomenet for første Gang i Værker om Sicilien (dog ikke i den første Udgave, men i senere Udgaver og i den tyske Oversættelse fra 1777).

I sit nittende Brev fortæller Brydone, at Domkirken er kendt over hele Sicilien paa Grund af sit mærkelige Ekko, som han sammenligner med the whispering gallery i St. Paul's i London. Hvis en staar i Kirken ved den vestlige Indgang og en anden langt her fra i et Punkt lige bag Hovedalteret, kan de samtale »selv i den sagteste hviskende Tone«. Og videre hedder det: »For mange Aar siden var dette mærkelige Forhold kun lidet kendt, og da mange af Skriftestolene var 368 anbragt tæt bag ved Hovedalteret, plejede Skelmer, som var indviede i Hemmeligheden, at stille sig ved Indgangsdøren. Paa denne Maade hørte de tydeligt hvert Ord, der udveksledes mellem Skriftefaderen og hans Skriftebarn, og de glemte, troligt nok, ikke at gøre Brug deraf ved passende Lejlighed. De hemmeligste Intriger blev afsløret, og Kvinderne i Agrigentum fik sig enten en ny Elsker eller en ny Skriftefader. Dog det var alligevel det samme. Til sidst opdagede man dog Grunden. Stolene blev flyttet, og man tog forskellige andre Forholdsregler for at forhindre, at disse hellige Mysterier blev røbet.«

221 *Don* Hr., i Italien Titel til Gejstligheden og det højere Aristokrati.

Marchese d'Arena Markis af Arena.

Signor Hr., det alm. Tiltaleord.

223 *Til vi sees!* gengiver det italienske »paa Gensyn«: a rivederci, rivederla o. Ign.

224 *den Tizianske Magdalene*, Tizian har malet flere omtrent ens Billeder af den bodfærdige Magdalene, saaledes som Maleriet beskrives i Winthers Novelle. Winther har vel nærmest tænkt paa den hellige Magdalene, som nu findes i Galleri Pitti i Florens. *Trækkepude* en Pude, især Hovedpude, som overtrækkes med et løst Vaar, naar den skal bruges,

226 *passer ses caprices* lade sine Kærlighedshistorier gaa sin Gang, rase ud.

229 *Camaldolenser Kloster*, Munkeordenen, stiftet 1018, har sit Navn efter Klosteret Camaldoli ved den øvre Arno, grundlagt af den hellige Romuald. Et Hjertes Gaaade.

230 *Manden i Evangelium* Job.

231 *en Collier* en Halskæde, et Halssmykke.

241 *sælle*, i Winthers Samling af »Lollandske og falsterske Landskabs-Ord og Talemaader« (1823), som han indsendte til Brug for Molbech (se Molbechs Dialektleksikon, Side XXIX), og som findes paa det kgl. Bibliotek (Ny kgl. Saml. 812, e. 4°), anføres som Forklaring 369 til Ordet *selle*: »en Svend, ung Dreng, f. Ex. det er ingen rigtig Karl, det er kuns en Selle - loll.«.

243 *Eliten* de bedste, de udvalgte, »Blomsten«.

Stjerner og Nøgler, smlgn. Noterne til *Andet Bind*, Side 55 (352).

249 *commode* behageligt, bekvemt, in *parenthesi* i Parentes, i Forbigaaende. *Chaise* let Enspændervogn.

250 *in persona* personligt, i egen Person.

251 *Dømmer ikke, at I ikke skulle dømmes*, Lucas, VI Kap. 37.

255 *Etourderie* Dristighed.

269 *Entledigelse* Fritagelse (for et Embede), Afsked.

En Aftenscene.

Winthers historiske Kilde er, efter hans egen Meddelelse i »Fire Noveller«, C. P. Rothes »Brave danske Mænds og Qvindes berømmelige Eftermæle« (1753). Det har forundret Borchs Samtid, hvorfra han havde erhvervet sig »de utrolige store Midler«, han kunde efterlade sig. Mange gjorde sig Betænkning derover, nogle mente, at han kunde gøre Guld, andre fandt Forklaringen i et Sagn, der meddeles af Rothe paa følgende Maade: »En Printzesse af det *Mediceiske* Huus var beladt med en ond fierde-Dags Feber. Da ingen kunde skille hende ved samme, paatog vores *Bork* sig at helbrede hende, og var tillige saa lykkelig, at han skaffede Printzessen sin Helbred. Hun fattede herover en meget stor Godhed for ham, jo nogle vil sige, samme skulde have gaaet saa vidt, at hun havde tilbud sig at vilde egte ham, saafremt han vilde resolve sig til at blive Catholsk. Men som han var for vel oplyst i sin Christendom, til at skulde for en skiden Vindings Skyld handle imod sin Samvittighed, afslog han Tilbudet. Da man fornam, at han blev uryggelig i sit Forsæt, beskienkede den *Mediceiske* Familie, og især Printzessen hannem meget rigelig. Dette skal være Grunden til *Borkes* store Midler. - At *Ole Bork* døde ugift er bekiendt, men at han dog engang havde i Sinde at forandre sig, er maaske ey saa lige for alle vitterlig. Der siges han fattede Godhed for et ungt Fruentimmer 370 i en vis geistlig Mands Huus, men som han allerede den Tud var temmelig vel til Alders, har ventelig hans gamle lærde Krop ey saa meget staaet den unge Jomfrue an, som hans mange blanke Dalere. I det mindste synes Udfaldet at give saadant tilkiende: Da han allerede havde givet hende sin Festens Gave, og en Aften vilde gaae fra hende, bliver han var i et stort Speyl, som hang i den Sael, han maatte gaae igiennem, at hans tilkommende Brud, som fulgte ham til Dørs, af en Slags Kaadhed, eller Haanhed over hans aldrende Person, gik og hinkede bag efter ham. Det er tilforn glemmt at erindre, at han var noget halt paa den ene Fod, skjønt mig ubekiendt, om han var saa af Fødselen, eller han havde faaet det ved noget Tilfælde. Han fattede imidlertid det, han havde seet i Speylet, til Eftertanke, og som han ey deraf kunde spaae sig meget godt i Fremtiden, skrev han den gode Jomfrue en liden Epistel, og lod hende vide, det han saaledes havde forandret sine Tanker, at han ey alleene ey vilde have hende, men og slet ingen efter hende. Herpaa var det han siden gjorde den skønne Stiftelse, hvorom man nok kan sige: der kommer dog ingen Skade til Land, der jo nogen har godt deraf (II, 352-353).«

270 *den saakaldte mediceiske Venus*, Statuen er helt nøgen, den ene Haand over Brystet, den anden dækkende Underlivet. Den blev opgravet i Hadrians Villa (Rom), og det skyldes Fyrster af det mediceiske Hus, at den kom til Florens og anbragtes i Uffizierne, til hvis sjeldneste Skatte den endnu paa Winthers Tid regnedes.

halvhundrede Aar gammel, Borch fødtes 1625.

272 *den gamle Susanne*, for Navnet har Winther en historisk Tilknytning, idet Borch i sit Testamente, som det meddeles hos Rothe, skænkede »Jomfru Susanne Malene Worm til en kierlig Amindelse sex hundrede Rdlr.«

Povisk, Historierne om Borchs Fader og Herremanden og om Ole Borchs Raad og Hjelp til den unge Povisk fortælles hos Rothe (II, 354-355). Winther udelader 371 dog den egentlige, kraftige Pointe, da den er for »grov« i Ordene.

Fuiren en kendt Lægeslægt, bl. a. Jørgen Fuiren (1581 -1665). Se K. Carøe: »Den danske Lægestand«. *Zahls mann*, ligeledes et Lægenavn, men fra det 19. Aarh. *Bonerius*, uden hist Hjemmel. *Ur sinus*, Latinsk *ursus* Bjørn. Det var alm. Skik i det 17. Aarh., at de Lærde latiniserede deres Navne. Selve Navnet har ingen historisk Hjemmel i Winthers Kilde.

273 *Pumphoser* meget vide, posede Bukser, der bares af Herremænd og Adelige. Den »forargelige« Mode blev forbudt af Christian III.

276 *Pelisse* skindforet Kvindekaabe. *kunstigt* kunstfærdigt.

278 *sloges med Svensken*, hos Rothe hedder det: »Da Kiøbenhavn i Aaringerne 1658 og 1659 var belejret, drog han med de andre kiekke Studenter til Volds, og holdt sig brav (Side 348)«.

Truels Smidt, uden historisk Hjemmel.

280 *Firenze*, om Ole Borchs Rejser (se nu E. F. Kock: »Oluf Borck«, 1866) meddeles hos Rothe kun nogle tørre Oplysninger, Navnene paa de Steder, han besøgte, og paa de lærde og berømte Mænd, med hvilke han gjorde sig »bekiendt og familier«. Der meddeles bl. a.: »til *Florentz* med Laur. Magalotta, Francisco Rhedi, Carolo Dati. ... til *Rom* lod han sig opholde sex Maaneder af sær Lyst til det berømmelige Vatikanske Bibliotheque, og de gamle Manuscripta, han her fandt for sig, saa og de fornemme Mænds [en hel Række Navne] Omgængelse. Han nød undertiden den Ære at indlades i Discours med Dronning Christine og Cardinal Palavicino.« *suurfittig* gerrig.

282 *St. Hans Aften*, Johannes den Døber er Skytshelgen for Florens, og Festen for San Giovanni er derfor Aarets største kirkelige og folkelige Fest, berømt over hele Italien. Se f. Eks. den udførlige Skildring af Festen i Giuseppe Contis »Firenze Vecchia« (1899), Kapitel XXXIV. Det fremgaar heraf, at der fra gammel Tid som et Led i Festlighederne har været afbrændt 372 Fyrværkeri fra Taarnet paa Palazzo Vecchio. Men i 1827 blev efter Bestemmelse af Magistraten Fyrværkeriet henlagt til Ponte alla Carraia og store nye Arrangementer trufne. Winther tilbragte paa Hjemrejsen fra Rom i Sommeren 1831 to Maaneder i Florens. Skildringen af St. Hans Festen bygger da rimeligvis paa Selvoplevelse.

283 *Svibbue*, Bue, Forbindelsesbue. *Trattorier*, Italiensk *trattoria* Spisehus.

284 *de qvad*, hvad der faldt dem ind i Øieblikket, de florentinske »Improvisatorer« var berømte.

286 *Bindebrev*, et Brev, ofte kunstfærdigt udskåret eller malet, indeholdende Gaader paa Vers eller en Traad med Knuder paa. Den, til hvem Brevet sendes - paa Navnedagen - skal gætte Gaaderne eller løse Knuderne, og hvis det ikke lykkes, fri sig med en Gave. *skildre* male (med Farver), *ridse* tegne.

287 *Pallavicino*, se ovenfor under *Firenze*. Sforza Pallavicini (1607-1667), Matematiker, Sprogforsker og Kardinal. *Messer*, Italiensk *messere* brugtes som Tiltale til enhver højtstaaende Person.

Francesco Redi Storhertug Ferdinand den Andens Livlæge (1626-1698), berømt Naturforsker og som Borch, og den Tids Lærde i det hele taget, ogsaa Poet. Han har udgivet et Bind Digte med Titlen »Bacco in Toscana«, hvorfra Winther har faaet et Træk til hans Karakteristik: Toskanas liflige Sanger. Winthers Skildring af hans Ydre er gjort efter »Portræt«; Kobberstik findes i flere Udgaver af hans Digte og hans Statue staar i Portikoen til Uffizierne i Florens.

288 *Pulcinella*, en af de lavkomiske Figurer i den italienske Maskekomedie.

289 *Evviva*, Italiensk *eviva* (Udraabsord) leve!

293 *Domestiker* Tjenere, Tyendet.

294 *Laura Maria de' Medici*, da der ingen historisk Hjemmel er for Sagnet, har Winther valgt Prinsessens Fornavne frit. Det er alm. italienske Navne, der ogsaa forekommer som Navne paa Prinsesser af den mediceiske Familie.

373

295 *Cavalierer*, Italiensk *cavaliere* Ridder, Adelsmand.

296 *Bellagioia*, i Egnen omkring Toscana ligger mange hertugelige Lystslotte, dog ingen med Navnet Bellagioia. Italiensk *bella* smuk, *gioia* Fryd. *Athanasio de' Palli*, uden hist. Hjemmel.

299 *Ludvig Ariost* (1474-1533), det er vel nogle Sange (canti) af »Orlando Furioso«, Winther har tænkt paa. Se om Winther og Ariost i Indledningen til *Andet Bind*, Side I.

300 *Superioren*, Italiensk *superfore* (*d'un convento*), den øverste, Prioren (for et Kloster).

302 *Gehenna* opr. Navnet paa en Klippedal syd for Jerusalem, hvor der ofredes Smaabørn til Molok. Bruges senere i Betydningen: de Usaliges Pineded.

311 *Galeierne*, Galejsslaver anvendtes af de italienske Republikker i Kampene mod Tyrkerne. De afskaffedes 1748. Livorno var bekendt for sine Galejer.

313 *Bogfører* Boghandler (Tysk: Buchführer).

De to Peblinge.

I sin »Studiebog« har Winther (Side 23-24) gjort Udkast til et Par Børnebøger. I en Indholdsfortegnelse findes bl. a. Titlen: »De to Peblinge og Duerne«. Af Planerne fremgik »En Morskabsbog for Børn af Chr. Winther« (1850), hvori bl. a. Fortællingen »De to Peblinge«. Ideen til Fortællingen synes helt at være Winthers egen Opfindelse.

317 *Conrector* første Lærer næst Rektor, Overlærer. *Hører* Lærer, Underlærer.

Sangen, Latinskoleeleverne gjorde Tjeneste som Kordrenge og sang for godt Folks Døre, hvorved de oftest fattige Disciple tjente til deres Ophold (»Diskantpenge«, »Bøssepenge«, se J. Suhr »Historiske Efterretninger om Vordingborg Latinskole«, 1829).

318 *Vacance*, den Tid, hvori et Embede er ubesat. *Pilt* Dreng (forældet og poetisk Sprog).

319 *den Aabning*, gennem hvilken man dengang alene kunde komme ind i Taarnet, den nuværende Dør i nederste Stokværk er fra 1821, da Taarnet gennemgik en fuldstændig Reparation: Tømmerværket fornyedes, 374 Trappe indsattes o. s. v. Tidligere var Indgangen fra den højtsiddende Dør paa Sydsiden, der har givet Adgang fra Ringmurens Vægtergang. Det nuv. kobbertækte Spidstag er opsat 1871, tidligere dækkedes Taarnet af et paa Tinderne hvilende Tag. Til den oprindelige Overdækning - Winthers Taarn *hat* - kendes intet.

325 Ristestenen.

Første Gang trykt i »Folkekalender for Danmark« 1854. Her meddeler Winther selv, at han har det til Grund liggende Sagn fra Thieles »Danmarks Folkesagn« (I, 156): »En Røver, som i lang Tid havde plyndret paa Møen, nedgrov en Skat og flygtede over til Stralsund. Da han nu der var kommen saavidt, at han alt stod paa Stigen under Galgen, spurgte han: »Er her nogen her tilstede fra Høie-Møen?« - En Mand meldte sig da, og denne befoel han, at gaae fra Øst til Vest gennem Grimsdal; der skulde han finde en Steen, hugget som en Rist, og under den en stor Skat. Da reiste Manden iifærdig over til Møen og henvendte sig til Mikkel Degn, i Magleby, for at faae at vide, hvor vel hin Steen monne findes. Men Mikkel Degn, som selv var begierlig efter Skatten, gik til Stedet og bemægtigede sig den og blev saa riig, at hans Søn endogsaa blev Borgemester i Stege.« Winther var lokalkendt paa Møen. Klinten besøgte han allerede som Dreng (1807) med en Onkel af sig (se »Breve«, Side 81). I Halvtredserne boede han flere Somre paa Liselund (1852, 1853 og 1855). Til det historiske Billede af Borre har han haft Hjælp af Johan Paludans »Beskrivelse over Møen« (1822), hvorfra han i 1851 - iblandt Studier til »Hjortens Flugt« - har gjort nogle Notater, bl. a. følgende: »Sølvstænger fundne. Borre. Byens Vaaben et draget Sværd. Segl: en Borg, hvoraf en halv Jomfru opstiger med et draget Sværd.« (Se Paludan Side 183 og 295). Iøvrigt har Winther naturligvis benyttet Pontoppidans »Danske Atlas«. Heri fortælles om »den gamle Stad Borre, hvilken nu er en Landsbye, beboet af Selvejere, men skal for nogle Hundrede Aar siden have været en 375 Kiøbstæd«. Og videre hedder det: »Dette stadfæstes ikke alene ved bemeldte Bønders frie Eyendom, men ogsaa ved mange Rudera af Kiøbsted Bygningers murede Grundvolde, som ofte findes, naar man graver i Jorden. Paa begge Sider af Byen er en Mose, hvor gamle Folk, efter Sandsagn berette, at fordem haver været en aaben Strand og Udseyling til Havet. I denne Mose haver Præsten Hr. Jens Engel, Anno 1720, da han vilde grave en Dam, fundet en Rad nedslagne Egepæle med Jernringe, ligesom ved en Skibsbroe. ... Formodentlig haver Havets Omskiftelse til tørt Land, været det, som omskiftede Kiøbstæden til en Bondebye, og da Møen formodentlig ikke paa en gang haver behøvet mere end en Kiøbstæd, saa tænker jeg, at Stege Byes Alder vel ikke opstiger høyere, end til den uvisse Tid, da Borre tog af, og overlod sin Næring til en Bye, som laae beleyligere for de Soefarende. Men at meerbemeldte Borre har været en Bye af høy Alderdom, og derhos formodentlig en fast og velforvaret Sted, sluttes nogenlunde af Navnet Borre eller Borg uden Tilleg, da dette synes at betegne per excellentiam eller i høy Grad, en fast Bye ...«

325 *Eiland* Ø.

326 *Nordfeld* Gaarden er fra en yngre Tid, og ingen af Slægten Ged har ejet den.

327 *lade Fiolen sørge* kaste alle Bekymringer for det daglige Udkomme bort, lade staa til.

329 *af de Geder med de tre Halvmaaner*, i »Lexicon over adelige Familier« oplyses: »Geed d. En gammel Familie, som fornemmeligen har boet i Skaane, og hvoraf allerede 1377 nævnes Erik Geed, Væbner ... Vaabnet er i blaat Feldt tre opvendende Halvmaaner.«

331 *en Ufrelse* egentlig *ufri*. Brugtes om Borgere og Bønder i Modsætning til Adelen.

332 *Kongens Rentemester*, Rentemester var i ældre Tid Navnet for de højere Embedsmænd, der forestod Rentekammeret eller Kongens og Statens Finanser. *svibbuede Vinduer*, se Note til Side 283.

Eenhjørningsstok Stok med Haandtag af Enhjørning i.e.: Narhvals Tand.

334 *Bulle ærmeløs Trøje*. *Huskud* Indfald, Indskydelse.

337 *Magellones Jammer, Tristan og Isalde, Uglspil* middelalderlige Folkebøger. *I har maaske været i Klintekongens Have?* I Thieles »Danmarks Folkesagn« (III, 192) omtales Klintekongens Æblehave: »Ikke langt fra Dronningstolen er der en Styrting i Klinten, den kaldes Abilgaardsfaldet; der havde han en skøn Abildgaard«. Winther synes at have tænkt sig, at man i denne kunde hente sig Guldpenge, men herom fortælles - saa vidt Udg. bekendt - intet i Folketroen.

340 *Bytjenere* Politibetjente.

342 *Hagebøsse* et tidligere brugt Haandskydevaaben, som under Piben var forsynet med en Hage, der ved at støtte mod Underlaget kunde afbøde Tilbageslaget.

345 *Styr Afgift*, Pengebidrag til Udredning af noget (f. Eks. Krigsstyr, Prinsessestyr, Udstyr).

346 *Guldgylden*, blev først præget af Hansestæderne og siden alm. i Tyskland, endnu i det 16. Aarh. Fortrængtes af Dukaten.

351 *Persepolis* det græske Navn paa en af de vigtigste Hovedstæder i det gamle Perserrige. *Slangerup*, i Pontoppidans »Danske Atlas« (II 316) omtales »den gamle Tradition, at en Arm af Issefjorden fordum skal have strækket sig op til Slangerup« og som Vidnesbyrd om Byens tidligere Betydning nævnes at den 1302 fik »et Privilegium paa samme Borgerlige Frihed som Roskilde Bye, hvilken da var den største i Landet.«

377

TEKSTRETTELSER

(Originalens Ord er sat efter den skarpe Parentes).

Side 6 L. 4 f. n. bøiet, [bøiet

» 7 L. 5 f. o. Dale, [Dale

» 29 L. 9 f. o. Tegn til Fred - [Tegn Fred til -

» 30 L. 15 f. o. Bølgeslag, [Bølgeslag

» 30 L. 9 f. n. snurre [knurre

-> 30 L. 4 f. n. tidt, [tidt

» 39 L. 3 f. n. bøiet, [bøiet

» 34 L. 5 f. o. stille, [stille

» 42 L. 15 f. o. hans [sin

» 43 L. 10 f. o. Hingsten [Hengsten

» 46 L. 8 f. o. Muuses [Muses

» 47 L. 4 f. n. kroget [broget

» 54 L. 13 f. n. Trøst. [Trøst

» 71 L. 10 f. o. Jorden.« [Jorden.

» 84 L. 10 f. n. Seiler, [Seiler

» 89 L. 14 f. o. man [men

» 104 L. 7 f. o. var, [var.

» 114 L. 11 f. o. smukt: [smukt;

» 117 L. 10 f. o. hist [hist,

» 117 L. 3 f. n. Fnug [Fnug;

- » 122 L. 16 f. o. O, [O
- » 197 L. 10 f. o. Fagter: [Fagter;
- » 198 L. 7 f. o. tænkte: [tænkte;
- » 207 L. 6 f. o. Men [Mens
- » 210 L. 9 f. n. tænkte: [tænkte;
- » 217 L. 3 f. o. søde [søge
- » 231 L. 8 f. o. Gang?« [Gang!«
- » 272 L. 10 f. n. Herremanden, Herr Povisk, [Herremanden Herr Povisk
- » 286 L. 13 f. o. min Hjerte!« [min Hjerte:«
- » 293 L. 13 f. o. kom, [kom
- » 303 L. 12 f. n. Du for stedse [Du ogsaa for stedse